

Fikrət Əmirovdan bəhrələnən bəstəkar

Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi, Əməkdar müəllim, professor, görkəmli bəstəkar Oqtay Rəcəbovun geniş və hərtərəfli yaradıcılığı musiqi ictimaiyyətinin daima marağına səbəb olaraq, həmişə diqqət mərkəzində olmuşdur. Onun

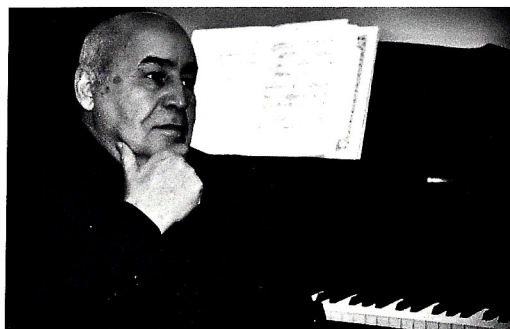
**Fikrət Əmirov –
mənim mənəvi
müəllimimdir**

əsərləri professional üslubu, musiqi dilinin zənginliyi, milli köklərə və xalq qaynaqlarına

bağlılığı ilə fərqlənir. Musiqinin bir çox janrlarına müraciət edən bəstəkarın əsərlərində milli musiqinin elementləri müasir ifadə vasitələri ilə üzvi surətdə birləşmişdir. Çoxşaxəli fəaliyyət istiqamətlərinə malik olan O.Rəcəbovu bir neçə tərəfdən xarakterizə etmək mümkündür: bəstəkar, alim və pedaqoq.

Oqtay Rəcəbov – bəstəkar

Bəstəkar kimi Oqtay Rəcəbovun yaradıcılığı çox zəngindir. Bəstəkar musiqili-səhnə əsərləri, simfonik, vokal, kino musiqisi (bədi, sənədli və cizgi filmi) və professional musiqinin bir çox janr sahələrinə müraciət etmişdir. Eyni zamanda Oqtay Rəcəbov Azərbaycan musiqisində uşaq mövzusunda çoxsaylı əsərlərin müəllifidir. Bəstəkar uşaq operası sahəsində məhsuldar işləyərək, “Göyçək Fatma”, “Xeyir və Şər”, “Tıq-tıq xanım”, “Bahar qızın əfsanəsi” və digər uşaq operalarını bəstələmişdir. Bəstəkarın xalq nağılı əsasında bəstələnən “Göyçək Fatma” uşaq operası əsasında cizgi filmi çəkil-

mişdir. Bəstəkarın uşaq operaları Respublika İncəsənət gimnaziyasının tələbələrini ifasında tamaşaya qoyulmuşdur.

Oqtay Rəcəbovun yaradıcılığında xor musiqisi əsas yerlərdən birini tutur. A kapella xoru üçün “Segah” muğamı, xor, solistlər, qiraətçi və simfonik orkestr üçün “Çingiz” simfoniya-rekviyemi, “Zəfər himni” kantatası bəstəkarın xor musiqisi sahəsində axtarışlarını özündə əks etdirir.

Oqtay Rəcəbovun 400-dən çox mahnısı tanınmış ifaçılar və uşaq xor kollektivləri tərəfindən ifa olunmuşdur. Onun mahnıları dinləyicilər tərəfindən çox sevilir və elə ilk səslənişdən geniş tamaşaçı kütləsinin qəlbinə yol açmışdır.

Görkəmli rus bəstəkarı, akademik D.Kabalevski ilə yaradıcılıq əməkdaşlığında olan O.Rəcəbov onun dəyərli tövsiyələrindən daim bəhrələnmişdir. Uzun illəri əhatə edən bu yaradıcılıq ünsiyyətindən irəli gələrək, 1980-ci illərdə görkəmli bəstəkar Tofiq Quliyev məqalələrinin birində Oqtay Rəcəbovu “Qafqazın Kabalevskisi” adlandırmış və onu D.Kabalevski məktəbinin ənənələrini ləyaqətlə davam et-

dirən bəstəkar kimi səciyyələndirmişdir.

Ölkəmizin mədəni irsinin, dəyər və sərvətlərinin, o cümlədən uzun illər ərzində vətənin ən ağırlı dərddən torpaqlarımızın, bu yolda canından keçmiş qəhrəmanlarımızın yaddaşlara həkk olunması məqsədilə O.Rəcəbovun incəsənətə verdiyi töhfə danılmazdır. Onun qələmə aldığı “Xocalı avazları”, “Çingiz oratoriyası”, “Xocalı” simfoniyası və digər əsərləri xalqımızın qan yaddaşının mədəni aləmə hopdurulmuş təzahürüdür.

Oqtay Rəcəbovun Ümummilli lider Heydər Əliyevin xatirəsinə həsr etdiyi əzəmətli “Heydər” oratoriyası, fortepiano üçün “Ulu öndər” əsəri onun yaradıcılığının ölməz nümunələri kimi dəyərlidir.

Daima yaradıcılıq axtarışlarında olan bir bəstəkar kimi Oqtay Rəcəbov musiqinin ən müxtəlif janrlarına müraciət edərək, çoxsaylı əsərlərin müəllifidir. Çox məhsuldar bəstəkar olan O.Rəcəbov baletdən başqa dövrünün bütün janrlarına müraciət etmişdir. Xalqımızın azadlıq mübarizəsinə həsr olunmuş kantata və oratoriyaları, uşaq operaları, musiqili komediyaları, habelə simfoniya, instrumental konsertləri, kamera-instrumental və s. əsərləri milli musiqi mədəniyyəti xəzinəmizin ən dəyərli səhifələrini təşkil edir. Bəstəkarın xüsusilə, uşaqlar üçün yazılmış əsərləri və gənc nəslin musiqi-estetik tərbiyəsinin formalaşmasına xidmət edən elmi-pedaqoji fəaliyyəti çox təqdirəlayiqdir. Onun ümumtəhsil məktəbləri üçün eksperimental musiqi proqramları və dərslərin hazırlanması sahəsindəki fəaliyyəti də çox önəmlidir.

Oqtay Rəcəbovun elmi-pedaqoji fəaliyyəti

Oqtay Rəcəbovun yaradıcılığında elmi fəaliyyət sahəsi xüsusilə qeyd edilməlidir. Alim və pedaqoq kimi isə Oqtay Rəcəbov ar-

tiq uzun illərdir ki, pedaqogika və musiqi ilə bağlı monoqrafiyaların, çoxsaylı dərslik və dərs vəsaitlərinin, elmi-metodiki məqalələrin müəllifidir. Ümumtəhsil məktəbləri üçün “Musiqi” fənni üzrə dərslik və metodiki vəsaitin hazırlanaraq yazılması Oqtay Rəcəbovun pedaqoji sahədə olan fəaliyyətinin parlaq göstəricisidir. O, “Musiqi” dərslikləri, musiqinin tədrisində həsr olunmuş 15 monoqrafiyanın müəllifidir. Elmi-tədqiqat işləri onun yaradıcılığının xüsusilə mühüm bir istiqamətini təşkil edir.

Azərbaycan müasir musiqi pedaqogikasının əsasını qoyan Oqtay Rəcəbov bu sahədə 1992-ci ildə Zaqafqaziya üzrə ilk pedaqoji elmlər doktoru olmuşdur. Onun yaratdığı uşaq musiqi təlimi uzun illərdir ki, respublikamızın bütün ümumtəhsil məktəblərində müvəffəqiyyətlə tətbiq olunur.

O.Rəcəbovun fəaliyyətində mühüm bir dövrü isə onun Respublika İncəsənət Gimnaziyasında işlədiyi illər təşkil edir. 1992-ci ildə Respublika İncəsənət Gimnaziyasına rəhbər təyin edilən Oqtay Rəcəbov 2001-ci ilə qədər burada işləyir. Oqtay müəllimin sayəsində gimnaziyanın fəaliyyətində böyük canlanma baş verir. Yüksək təşkilatçılığı, gərgin əməyi və zəhməti nəticəsində O.Rəcəbov qısa bir müddətdə gimnaziyanın musiqi təhsili sahəsində peşəkarlıq nümayiş etdirən müəsisələrdən birinə çevirməyə nail olur. Oqtay müəllimin gimnaziya işlədiyi dövrdə buranın onlarla şagirdi beynəlxalq və respublika səviyyəli müsabiqələrdə iştirak edərək, laureat və diplomat adına layiq görülmüşlər. Bu isə onu nümayiş etdirir ki, Oqtay Rəcəbov bəstəkar, pedaqoq olmaqla yanaşı, həm də bacarıqlı təşkilatçdır.

Oqtay Rəcəbov həm bəstəkarlıq, həm də pedaqoji fəaliyyətində özünəməxsus dəst-xətti ilə seçilir və tanınır. O.Rəcəbovun əsərləri müntəzəm şəkildə keçirilən müxtəlif səviyyəli tədbirlərdə, televiziya ekranlarında səslənir.

Fikrət Əmirov – mənim ilk sənət müəllimim

Oqtay Rəcəbov həmişə vurğulayır ki, onun bəstəkar kimi formalaşmasında Fikrət Əmirovun böyük rolu olmuşdur. Belə ki, kiçik yaşlarından musiqiyə böyük həvəs göstərən Oqtay Rəcəbov hələ məktəbdə oxuduğu illərdə ilk əsərlərini yazmağa başlayır və yazdıqlarını Fikrət Əmirova göstərmək imkanı əldə edir. O vaxtlar məktəbin doqquzuncu sinfində oxuyan Oqtay Rəcəbovun yazdıqları Fikrət Əmirovun xoşuna gəlir və onunla məşğul olmağa razılıq verir. Fikrət Əmirova keçirilən məşğələlərin bəstəkarın gələcək fəaliyyətinə böyük təsiri olmuşdur. Oqtay müəllim həmin dərsləri həmişə xoş bir xatirə kimi xatırlayaraq belə qeyd edir: “Fikrət müəllim mənə həmişə xalq musiqisindən bəhrələnməyi, muğam və aşıq havalarını dərinədən mənimsəməyi tövsiyə edərdi. O deyirdi ki, əgər sən xalqın ruhuna uyğun musiqi yazmasan, sənin yazdığın heç kimə gərək deyil”. Məhz müəlliminin bu tövsiyələri Oqtay Rəcəbovun yaradıcılıq fəaliyyətinin istiqamətlənməsində mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir.

Oqtay Rəcəbov atasının təkidi ilə o vaxtkı Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun “Fizika və istehsalat əsasları” fakültəsinə daxil olur. 1963-cü ildə buranı bitirən Oqtay Rəcəbov həmin ixtisas üzrə Elmi-Tədqiqat Fizika İnstitutunun aspiranturasında təhsilini davam etdirir. Həmin dövrdə təsadüfən Fikrət Əmirovla qarşılaşan və onun dəyərli tövsiyələrini dinləyən Oqtay Rəcəbov başa düşür ki, onun həyatı yalnız musiqi ilə bağlıdır və özünü musiqiyə həsr etməyi qərara alır. Fikrət Əmirovun məsləhəti ilə Oqtay Rəcəbov konservatoriyanın bəstəkarlıq fakültəsinə daxil olur. Burada O.Rəcəbov görkəmli bəstəkar Cövdət Hacıyevin sinfinə qəbul olsa da, Fikrət Əmirovun məsləhətlərdən daim bəhrələnir. O.Rəcəbov həmişə bildirir ki, o, məhz Fikrət Əmirovun məsləhətilə bəstəkarlıq fəaliyyətinə başlamış

və təhsilini bu istiqamət üzrə davam etdirmişdir. Fikrət Əmirovu özünün mənəvi müəllimi adlandıran O.Rəcəbov yaradıcılığında onun ənənələrini davam etdirməyə çalışdığını həmişə vurğulayır. Bu ənənələr O.Rəcəbovun mahnı yaradıcılığında xüsusilə özünü bürüzə verir. Belə ki, musiqi dilinin melodikliyi, zəngin harmoniyalar, xalq musiqi ənənələrinə bağlılıq məhz Fikrət Əmirovun musiqisindən irəli gələn xüsusiyyətlərdir.

“Qarabağ-Azərbaycan” simfoniyası

Bəstəkarın böyük simfonik orkestr üçün beş hissədən ibarət IX simfoniyası “Qarabağ-Azərbaycan” adlanır. Simfoniyanın birinci hissəsində böyük qurbanlar vermiş xalqın kədərli və qəmli əhval-ruhiyyəsi təsvir olunur. Simfoniyanın ikinci hissəsi müharibə mövzusunda. Burada bəstəkar Birinci Qarabağ müharibəsini və torpaqlarımızın zəbt olunmasını musiqi ifadə vasitələri ilə təsvir etməyə çalışmış və buna çox gözəl nail olmuşdur. İkinci hissə simli və nəfəs alətləri qruplarında tremololarının müşayiəti ilə truba, valtorna və trombonların ifasında çox gərgin musiqi səslənir və bu həyəcan dolu səsləniş kulminasiyaya qədər inkişaf edir. Gərgin musiqi müharibənin ağır-acılarını və gərginliyini dərinədən ifadə edir. Simfoniyanın lirik xarakterli üçüncü hissəsi işıqlı hissələri təsvir edir. Zəfər yürüşünü ifadə edən dördüncü hissənin təntənəli musiqisi ikinci hissənin musiqi elementlərinə əsaslanır. Simfoniyanın beşinci hissəsi zəfər qələbəsini əks etdirən təntənəli rəqs xarakterindədir. Simfoniyanın əvvəlki gərgin hissələrindən sonra səslənən beşinci hissənin musiqisi ümumxalq qələbəsini ifadə edən cəngi rəqsinin xüsusiyyətlərini özündə əks etdirir. Bəstəkarın IX simfoniyası son illərdə bu janrdə və eləcə də Qarabağ mövzusunda yazılmış ən uğurlu əsərlərdən hesab oluna bilər.

“Yəhudi mövzusunda rapsodiya”

Bəstəkarın “Yəhudi mövzusunda rapsodiya”sı iri həcmli əsərdir. Altı hissəli rapsodiya böyük simfonik orkestr üçün yazılmışdır. Əsərdə bəstəkar altı yəhudi xalq mahnısının melodiylarının intonasiyalarından istifadə etmiş və çox maraqlı səsləniş tərzini yaratmağa nail olmuşdur. Əsərin hər bir hissəsi xarakter etibarilə bir-birindən fərqlənsə də, əsərin ümumi obraz-emosional məzmunu və vahid ideyası onların bir əsər daxilində birləşməsinə mane olmur.

Oqtay Rəcəbov maraqlı əsərlərindən olan kamança və simfonik orkestr üçün konsertində kamançanın ifaçılıq xüsusiyyətlərini nəzərə almış, alətin səs tembrinin dolğunluğunu lirik hissələri əks etdirən həzin və yaddaqalan melodiya ilə səciyyələndirmişdir.

Mahnı yaradıcılığı

Oqtay Rəcəbovun yaradıcılığında mahnı janrı əsas yer tutur. Onun mahnıları iki istiqamətə ayrılır: uşaqlar üçün mahnılar və böyük üçün mahnılar.

Bəstəkarın uşaq mahnılarına müraçət etməsinin əsas səbəblərindən biri onun elmi-pedaqoji fəaliyyəti ilə əlaqədardır. Belə ki, “Musiqi” üzrə proqramların və dərsləklərin yaradılması prosesində müxtəlif mövzulu mahnıların çatışmazlığını görən bəstəkar özü uşaqlarla bağlı mahnılar yazmaqla yanaşı, di-

gər bəstəkarları da uşaqlara həsr olunmuş mahnılar yazmağa həvəsləndirirdi. O.Rəcəbovun uşaq mahnıları onların dünyagörüşünün formalaşmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Oqtay Rəcəbovun mahnı yaradıcılığının ikinci istiqamətini böyük üçün yazılmış mahnılar təşkil edir. Bu mahnılar əsasən məhəbbət, vətənə və əmək qəhrəmanlarına rəğbət mövzusunda.

Bəstəkarın “Anam Azərbaycanım” (sözləri Adil Babayev), “Necə unudum səni?” (sözləri Zivər Ağayeva), “Zəfəran” (sözləri Nüs-rət Kəsəmənli), “Daha nə istəyirsən?” (sözləri Famil Mehdi), “Faytonçu” və digər mahnıları onun çoxşaxəli yaradıcılığında mühüm yer tutur. Bəstəkarın çoxlu sayda populyar mahnı və romansları tanınmış müğənnilərin, o cümlədən Şövkət Ələkbərova, Gülağa Məmmədov, Flora Kərimova, Mirzə Babayev, Yalçın Rzazadə və başqalarının ifasında səslənmişdir.

Görkəmli bəstəkar, alim, pedaqoq və ictimai xadim Oqtay Rəcəbov nikbin, həyat eşqi yaşayan və böyük yaradıcılıq potensialına malik bir sənətkar kimi müdriklik dövrünü yaşayırdı və yorulmadan milli musiqimizin inkişafı naminə çalışır. Oqtay Rəcəbovun hərtərəfli yaradıcılığı və milli musiqi incəsənətinin inkişafı naminə gördüyü işlər bəstəkarın zəngin fəaliyyətinin göstəricisi kimi dəyərləndirilə bilər.

Aytən BABAYEVA
Sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə
doktoru, dosent